

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Proporcionalita trestání – má majetek hrát roli?

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2014

Autor: Jakub Drápal

7. ročník SVOČ

Konzultant: Doc. JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., S.J.D.

OSNOVA:

1. Úvod, předmět zkoumání	3
2. Ústavněprávní (a filozofický) pohled	4
3. Názor obecných soudů	6
4. Diskriminace na základě majetku v trestním právu	9
5. Law and Economics	11
6. Souběh sankcí	14
7. Závěr a výhled	17
8. Použitá literatura	19

Poděkování

Za komentáře, doporučení literatury, judikatury, obracení směrem, kterým bych se sám nepodíval, a další pomoc děkuji doc. Zdeňku Kühnovi. Za poznámky k tématu děkuji účastníkům prvního studentského semináře Law and Economics a výjezdního semináře z ústavního práva, zejména pak doc. Janu Wintrovi, doc. Janu Kyselovi a dr. Marku Antošovi.

1. ÚVOD, PŘEDMĚT ZKOUMÁNÍ

Jednou ze základních otázek práva je, jak má být právo vymáháno a jak má být trestáno jeho porušení. Možnosti ve veřejném právu, které se dnes nabízí, jsou velmi široké – sahají od obecné trestněprávní sankce odnětí svobody přes mnohé alternativní sankce po napomenutí v oblasti přestupků.

Pokud si vybereme určitou sankci, musíme určit, v jaké výši ji udělíme, tedy vůči čemu bude výše sankce proporční. Ve své práci se nebudu věnovat problému, nakolik a jak by měl trest odpovídat závažnosti spáchaného činu, naopak budu analyzovat situaci, kdy jsou spáchány dva činy, které jsou stejné v provedení, v úmyslu, v dopadech, v objektu, jednoduše ve všech ohledech kromě jediného. Tou je otázka bohatství provinilce. Uvažuji tedy pouze o případech, u kterých jsou zachovány všechny další parametry kromě parametru bohatství. Jak mají být ukládány tresty v takových případech? Má být vůbec tento faktor brán v potaz a je to v souladu se základními principy práva?

Teoreticky vznesenou otázku přiblížím na praktickém příkladu. Představme si zasedání Akademického senátu PrF UK, které skončí po dlouhé debatě a účastníci se rozhodnou pokračovat v neformální debatě v jiném prostředí mimo fakultu. Všichni půjdou ve skupině, přejdou silnici mimo přechod a celou skupinu zastaví policisté. Ti si vyberou občanské průkazy od všech přítomných a na základě údajů z databáze jim rozdělí pokuty v rozmezí 50 Kč až 5 000 Kč, jelikož se jejich příjmy natolik liší.

Mnou položená otázka zní – zdá se nám to spravedlivé, férové a případně je to uskutečnitelné? Tato otázka je velmi široká a budu se jí proto plně věnovat ve své diplomové práci, základní přístupy a myšlenky ale zmíním v této své práci.

Souhlasím se závěry Tomáše Sobka a Josefa Montaga, že není potřeba najít specifickou teorii trestání, která obejmě všechny tresty, ale naopak je vhodné studovat jednotlivé tresty zvlášť.¹ Toto své tvrzení autoři dokládají i výsledky svých pokusů, dle kterých 60 % respondentů souhlasilo s tvrzením, že výše peněžité pokuty by se měla odvíjet od bohatství provinilce, zatímco pouze 10 % respondentů souhlasilo s tím, že délka odnětí svobody by měla být navázána na bohatství provinilce.² Přesto se ale domnívám, že určité filozofické koncepty mohou být aplikovány napříč tresty a uvnitř jednotlivých trestů napříč odvětvími, byť se

¹ SOBEK Tomáš, MONTAG, Josef. Should Paris Hilton Receive a Lighter Prison Sentence Because She's Rich? An Experimental Study, [online]. Dostupné z <http://ssrn.com/abstract=2329379> [cit. 2014-04-04], str. 30.

² SOBEK Tomáš, MONTAG, Josef. Should Paris Hilton Receive a Lighter Prison Sentence Because She's Rich? An Experimental Study, [online]. Dostupné z <http://ssrn.com/abstract=2329379> [cit. 2014-04-04], str. 8.

samozřejmě musí v každém případě zvláště zkoumat, zda nemají být v konkrétní oblasti aplikovány odlišně. Odlišné přístupy v různých právních odvětvích by měly reflektovat nejen praktičnost či teoretickou kohezi právních principů, ale i společenské hodnoty, jelikož toto téma je politické a měl by o něm ideálně rozhodovat zákonodárce. Tak je odlišná například oblast hospodářské soutěže, kde přiměřenost k majetku je neoddiskutovatelnou součástí trestu, od přestupků nespojených s dopravou, kde takto jednoznačný konsensus neexistuje. Je na místě tedy zkoumat jak obecné možnosti aplikace, tak konkrétní oblasti, ve kterých se budou aplikovat. „Hodnotová volba pro určitý typ rovnosti ve společenské situaci A neznamená, že stejný typ rovnosti je nutně aplikovatelný na situace B, C a D.“³

Jsem si vědom rozsáhlé diskuze, která se vede napříč vědeckou komunitou o subjektivním a objektivním nahlížením na stanovení délky odnětí svobody, v této práci se mu ale nebudu věnovat, protože by rozsah této práce přesahoval stanovené limity.⁴

Nezbývá mi tedy než popřát čtenáři, aby se pustil do samotné práce a aby mu pomohla rozhodnout se na jejím konci, které řešení je *boni et aequi*.

2. ÚSTAVNĚPRÁVNÍ (A FILOZOFICKÝ) POHLED

Filozofické koncepce, které se věnují přiměřenosti peněžité sankce k bohatství pachatele, jsou různé, nejpřesvědčivější koncepce z mého pohledu se pokusím níže představit, samozřejmostí je zhodnocení publikovaných prací. Význam filozofického základu nemusí být vysvětlován – pro jakoukoli význačnou reformu pojetí práva je potřeba její ukotvení v samotném systému práva a v základních principech práva. Z nich se ale odvíjí další, tentokrát již konkrétnější, důsledky. Jedná se zejména o aplikaci ústavních pravidel. V případě Spojených států amerických je tak osmý dodatek zakazující mimo jiné „kruté a mimořádné tresty“ vykládán tak, že „pokud [Nejvyšší soud] posoudí, že metoda určování je nemorálně surová nebo je aplikovaná amorálně diskriminačním způsobem, je krutá a mimořádná.“⁵ Úkolem této práce je tedy určit, zda metoda proporčního určování pokuty je či není amorálně diskriminační.

³ BOBEK, M., BOUČKOVÁ, P., KÜHN, Z. (eds.) Rovnost a diskriminace. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 10.

⁴ V tomto směru odkazují zejména na literaturu citovanou v SOBEK Tomáš, MONTAG, Josef. Should Paris Hilton Receive a Lighter Prison Sentence Because She's Rich? An Experimental Study, [online]. Dostupné z <http://ssrn.com/abstract=2329379> [cit. 2014-04-04], pozn. pod čarou 9, 10, 11.

⁵ CLAUS, Laurence. Methodology, proportionality, equality: Which moral question does the eight amendment pose? *Harvard Journal of Law and Public Policy*, roč.. 31, str. 39.

Určení takové metody, se ve svém výsledku příliš neliší od českého pojetí relativní rovnosti, která je v českém ústavním právu akcentována oproti absolutnímu pojetí rovnosti. K rovnosti ve spojení s problematikou peněžité pokuty se Ústavní soud ČR vyjádřil zejména ve svém nálezu ze dne 9. 3. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 38/02:

„rovnost ve smyslu čl. 1 Listiny není podle ustálené judikatury Ústavního soudu chápána abstraktně, nýbrž ve vztahu k důstojnosti a právům člověka, tedy bez privilegií a bez diskriminace (např. majetkové). (...) Z charakteru pokuty jako majetkové sankce nutně vyplývá, že má-li být individualizovaná a přiměřená, musí reflektovat i majetkové poměry potrestaného. Stejná výše pokuty uložená majetnému se bude jevit jako směšná a neúčinná, zatímco v případě postihu nemajetného může působit drakonicky a likvidačně. Není tedy porušením principu relativní rovnosti, když dvěma osobám v různých situacích bude uložena pokuta v různé výši, byť by jediným rozdílem jejich situace měly být právě rozdílné majetkové poměry. Z věcného hlediska (účel zákona) lze dokonce dospět k závěru, že kritérium zkoumání majetkových poměrů delikventa při úvaze o výši ukládané pokuty je nezbytné a komplementární.“⁶

Základní princip relativní rovnosti je vyjádřen výše v nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 38/02, dle kterého mají být uloženy pokuty za stejný čin v různé výši z důvodu rozdílných majetkových poměrů. Ústavní soud tak říká, že dopad na různě bohaté osoby má být různý v závislosti na jejich majetku, ale rovný ve svém významu a účinku. Stejnou myšlenku vyjadřuje oxfordský kriminolog Andrew Ashworth, který definuje princip stejného dopadu (principle of equal impact). Ten dle něj stanoví, že pokud soud stanovuje pokutu, tak by měla odrážet možnosti provinilce. Hlavním protiargumentem je pak teorie formální rovnosti, dle které se má ve stejných případech postupovat stejně.⁷

⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 9. března 2004, sp. zn. Pl. ÚS 38/02, část III, oddíl 2 A b). Lehce nekonzistentně se svojí předcházející judikaturou se Ústavní soud vyjádřil ve svém nálezu ze dne 25. listopadu 2011, sp. zn. Pl. ÚS 14/09 #1, což kritizovala ve svém disentaním stanovisku soudkyně Ivana Janů.

⁷ Blíže ji rozebírá např. BOBEK, M., BOUČKOVÁ, P., KÜHN, Z. (eds.) Rovnost a diskriminace. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 11-17. Hlavním protiargumentem je, že není jasné co porovnáváme s čím a záleží nám tedy velmi na výběru kritéria, dle kterého budeme vybírat stejné a odlišné subjekty.

3. NÁZOR OBECNÝCH SOUDŮ

Byť britské soudy dlouhodobě vyjadřovaly myšlenku, že „neexistuje jedno právo pro chudé a jiné pro bohaté“,⁸ a snižovaly pro osoby s nízkými příjmy pokuty, britské soudy se nevydaly druhým směrem – že by bohatí měli platit více.⁹ Podobně se z hlediska osob s nízkými příjmy do situace vložil český Ústavní soud, který ve svém nálezu ze dne 13. 8. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 3/02 zakázal takové pokuty, které by byly likvidační.¹⁰ Ústavní soud zde správně pojmenovává situaci, ve které je porušováno právo a v již zmíněném nálezu Pl. ÚS 38/02 umožňuje (a de lege ferenda i navrhuje v některých případech) výraznější trestání poměrně dle majetku, v systému dělby moci není možné, aby prosazoval relativně vyšší pokuty pro bohaté. To je úkolem zákonodárců či případně Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu a to zejména v situaci, kdy je úprava zejména správních deliktů velmi roztržštěná a některé úpravy svědčí spíše o chybě zákonodárce.¹¹ Rozšířený senát druhého jmenovaného se této problematice věnoval ve svém usnesení ze dne 20. dubna 2010, č.j. 1 As 9/2008-133, kde vyjadřuje názor, že pokud by mohla být pokuta u správního deliktu likvidační, pak je nutné přihlídnout k majetkovým poměrům provinilce. To je nutné vždy i v případě, pokud by zákon neumožňoval přihlídnutí k poměrům pachatele. Nejvyšší správní soud si byl vědomý toho, že likvidační pokuty musí zakázat a pro tyto případy i umožnit vzetí v potaz poměrů pachatele, byť to zákon nepřipouští.¹² Argumentoval tím, že požadavek vyplývá z ústavního pořádku.

⁸ Markwick 1953, 37 Cr App R 125. (citováno dle ASHWORTH, Andrew. Sentencing and Criminal Justice. Vydání 5. New York: Cambridge University Press, 2010. str. 252)

⁹ ASHWORTH, Andrew. Sentencing and Criminal Justice. Vydání 5. New York: Cambridge University Press, 2010. str. 253.

¹⁰ „Stanovení dolní sazby pokuty zákonodárcem omezuje správní uvážení příslušného orgánu (...) To může způsobovat, že se v určitém případě či u skupiny případů pokuta - byť uložená v minimální výši - jeví jako krajně "nespravedlivá (...) Konkrétně v případě pokut stanovených právníky a fyzickým osobám podnikajícím podle zvláštních předpisů je třeba vycházet z toho, že je vyloučen takový zásah do majetku, v důsledku kterého by byla "zničena" majetková základna pro další podnikatelskou činnost. Jinými slovy řečeno, nepřijatelné jsou takové pokuty, jež mají likvidační charakter.“ Pl. ÚS 3/02, část III.

¹¹ Situaci rozebírá KÜHN, Zdeněk. Přiměřenost správních sankcí ve vztahu k majetkovým poměrům delikventa, část I. Úvod In VANDUCHOVÁ, M., HOŘÁK, J a kolektiv autorů. Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2011, 568 s.

¹² Jinak by Ústavní soud v souladu se svým předchozím rozhodováním musel rušit rozsudky Nejvyššího správního soudu, jak to udělal např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 416/04, kde zopakoval, že „pokud ustanovení (...) zákona výslovně neuvádí jako kritérium pro stanovení výše pokuty osobní a majetkové poměry toho, komu se pokuta ukládá, je přesto povinností správního orgánu k těmto skutečnostem (vedle zhodnocení charakteru

Byť správně říká, že nepřípustnost likvidačních pokut pramení z ústavního pořádku, nevyjadřuje se k možnosti, že by i případný zákaz velmi mírných pokut vyplýval z ústavního pořádku, a mělo by se tedy – i při mlčení zákona – přistoupit k posuzování poměrů provinilce. Přitom Ústavní soud ve svém nálezu Pl. ÚS 38/02 Sb. vyslovil, že z hlediska principu rovnosti zakotveného Listinou je zkoumání majetkových poměrů provinilce nezbytné. Nicméně – na rozdíl od likvidačních pokut – nemají majetní lidé důvod podávat ústavní stížnost s tvrzením, že byla porušena jejich práva na rovné zacházení, a žádostí, aby byli přinuceni platit více. Ostatní pak nemají možnost toto rozhodnutí napadnout. Nejvyšší správní soud tak svým stanoviskem zabránil tomu, aby mohly být vždy brány v potaz osobní a majetkové poměry, pokud to zákonodárce výslovně nezmíní. K tomuto závěru mohl dojít i skrze aplikaci principu individualizace, který se nutně používá v trestním právu.¹³

Nejvyšší soud zatím o této otázce zatím nejudikoval, nová úprava denních sazeb z roku 2009 by ale měla nastolovat velmi jasný vztah peněžitého trestu vůči příjmu. V oblasti trestního práva by soudy měly postupovat podle § 68 odst. 3 trestního zákoníku, dle kterého „výši jedné denní sazby peněžitého trestu stanoví soud se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele. Přitom vychází zpravidla z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít průměrně za jeden den“. Jak je toto ustanovení uplatňováno v praxi může být ověřeno pouze studiem jednotlivých rozsudků. Státní zástupce Jan Lata se však k praktickému využití vyjádřil skepticky: „Nejsem si však jist, zda soudy dostatečně využívají ustanovení § 68 odst. 3, 4 tr. zákoníku, která jim dávají širokou možnost uvážení při odhadu pachatelových možných příjmů, na jejichž základě je peněžitý trest uložen.“¹⁴ Tato skepse je podepřená i nálezy soudů, kde se majetkovými poměry soudy nezabývají, a tento postup je posvěcen Ústavním soudem. Příkladem může být nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1084/2012 ze dne 13. září 2012, kde Ústavní soud tvrdí: „I když [soud I. stupně] konstatoval, že není známa úplná objektivní majetková situace stěžovatele, přihlédl k dalším skutečnostem, které v průběhu trestního řízení vplynuly.“ Je tedy zřejmé, že soudy při hodnocení nevycházejí často

porušení oznamovací povinnosti) přihlížet, aby uložená pokuta byla i v tomto směru proporcionální a neměla ve vztahu ke konkrétnímu jednotlivci likvidační charakter.“

¹³ K porovnání s trestním právem KÜHN, Zdeněk. Přiměřenost správních sankcí ve vztahu k majetkovým poměrům delikventa, část III. Úvahy systematické – argumentace trestním právem In VANDUCHOVÁ, M., HOŘÁK, J a kolektiv autorů. Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2011, 568 s.

¹⁴ ŠČERBA, F., LATA, J., VRTEK, M., PETRAS, M., MATOUŠKOVÁ, A. Tresty alternativní a nepodmíněné. Státní zastupitelství, 2014, č. 1, str. 8-22.

z pohledu příjmů pachatele. Obdobně to vyjadřuje i Vrchní soud v Olomouci v rozsudku ze dne 10. a 11. března 2010 se sp. zn. 3 To 3/2010: „Oběma obžalovaným, vzhledem k tomu, že svou trestnou činností získali nejvýznamnější finanční prospěch a spáchali jej ze ziskuchtivosti, odvolací soud, v souladu se zákonnými podmínkami dle § 67 odst. 1 a § 68 odst. 1, odst. 2 tr.zákoníku, uložil přiměřené peněžité tresty v celkové výši 500.000,- Kč u každého z nich, vymezené v rozsahu 500 denních sazeb ve výši 1.000,- Kč dle § 68 odst. 1, odst. 2 tr.zákoníku. Oba obžalovaní dlouhodobě nepracují. Obžalované MUDr. A. K. byl pozastaven výkon lékařské praxe a je důchodkyní. Obžalovaný M. R. je dlouhodobě ve vazbě a dříve, nejméně několik let, skutečně nepracoval.“ Peněžité tresty je tak nejspíše používán spíše na místě trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, kdy v myslích soudců má peněžité trest spíše vztah k způsobené škodě či neprávem získanému majetku než k jejich výdělečným možnostem. Toto dokládá i další úryvek z výše citovaného rozsudku Vrchního soudu v Olomouci: „Je tedy zřejmé, že obžalovaní fakticky disponují majetkem a z výchovných i preventivních důvodů je namístě, aby se spáchání majetkové trestné činnosti projevilo i v majetkové sféře pachatelů, s vědomím, že se trestná činnost nevyplácí.“ Rozdělením by tedy mělo být, že trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty by se mělo použít na majetek nelegálně získaný, zatímco peněžité tresty na majetek získaný z jednání neposuzované u soudu.¹⁵ Toto nerozlišování vede k nesprávné aplikaci peněžitého trestu skrze špatné určení výše trestného činu a tím pádem i špatné aplikaci tohoto institutu. Slovo „zpravidla“ v § 68 odst. 3 trestního zákoníku pak má zamezit striktnímu přihlížení pouze k příjmu, ale má zohlednit například situaci, kdy by důchodkyně s velmi vysokým majetkem byla odsouzena k velmi malému peněžitému trestu, protože by její majetek, získaný mimo posuzování s dotčeným trestným činem, byl výrazně odlišný od jejího příjmu. Hypotéza, kterou by bylo zajímavé potvrdit či vyvrátit a kterou vyslovil Ashworth je přemýšlení soudců, dle kterého by pokuty neměly být zvyšovány pro bohaté a skutečnost, že soudy nechtějí ukládat pokuty, které by se zdály jim a novinářům směšné.¹⁶

¹⁵ V souladu s touto teorií se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku Rt 46/1983-II., dle kterého „Neoprávněný prospěch získaný pachatelem trestného činu přijetí úplatku podle § 331 TrZ je třeba odčerpat. Nelze-li tak učinit uložením trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty podle § 70 TrZ, je namístě uložit přiměřený peněžité trest.“ Vzhledem k novelizaci ustanovení o peněžitém trestu je potřeba z tohoto judikátu brát v potaz zejména primární vztah trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty vůči nelegálně získanému majetku.

¹⁶ ASHWORTH, Andrew. Sentencing and Criminal Justice. Vydání 5. New York: Cambridge University Press, 2010. str. 329.

4. DISKRIMINACE NA ZÁKLADĚ MAJETKU V TRESTNÍM PRÁVU

Princip stejného dopadu má ale další dopady, které nejsou tolik zřetelné, někdy může docházet k nepřímé diskriminaci. Fixní pokuta (neproporční vůči majetku) totiž v případech, kdy může být přeměněna na trest odnětí svobody, způsobuje častější uvěznění osob s nižším majetkem. Dle § 3 odst. 1 se nepřímou diskriminací rozumí „takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je (..) osoba znevýhodněna oproti ostatním.“ Antidiskriminační zákon samotný nemůže být použitelný, protože majetek není kritérium, který zákon zohledňuje. Nicméně čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zaručuje základní práva a svobody všem bez jakéhokoli rozdílu, je potřeba jej však použít akcesoricky k jinému ústavně garantovanému článku, v tomto případě jím je čl. 8 Listiny zaručující osobní svobodu. V tomto případě jsou lidé s menším majetkem omezováni na svobodě výrazně víc než ti, kteří mají majetek dostatečný k zaplacení fixní pokuty. Ta umožňuje bohatým, aby se vyhnuli trestu odnětí svobody na rozdíl od chudých, což dokazují i empirické studie. Dvou třetinám vězňů v roce 2002 v Irsku, kterým byla přeměněna pokuta na trest odnětí svobody, chyběly před uvězněním základní lidské potřeby – byli tedy velmi chudí. Jiný britský průzkum z roku 1997 ukázal, že nejčastějšími důvody pro nezaplacení pokuty bylo zadlužení a změna finančních podmínek, přičemž velká část neplatičů neměla práci.¹⁷ Pokuta v trestním řízení, která není odvozená od příjmu, tak způsobuje diskriminační chování k osobám bez finančních prostředků, jelikož je uvrhává přeměnou do vězení častěji než ty, které mají prostředky na zaplacení fixní pokuty. Zřejmé znevýhodnění v případě trestněprávních sankcí můžeme jednoduše převést i do jiných oblastí pokut – dopad fixní pokuty silně ztěžuje sociální situaci chudším než bohatým, tedy omezuje diskriminačně jiná práva než osobní svobodu.

V rámci trestního řízení je pak zřejmě diskriminační i další postup, kdy zatímco pachatel jednoho činu bez finančních prostředků je odsouzen, pachatel stejného činu, který prostředky má, odsouzen není, protože si svoji cestu ven může „vykoupit“ a zákon mu tuto možnost cíleně nabízí. Těmito postupy jsou některé odklony v rámci trestního řízení – podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 a 308 trestního řádu či narovnání dle § 309 - 314 trestního řádu. V případě podmíněného zastavení trestního stíhání může státní zástupce v přípravném řízení či soud pokud obviněný „nahradil škodu, pokud byla činem způsobena,

¹⁷ CHAPMAN, B., FREIBERG, A., QUIQQIN, J., TAIT., D. Using the tax system to collect fines. *Australian Journal of Public Administration*, září 2004, roč 63, č. 3, str. 22.

nebo s poškozeným o její vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě“ [§ 307 odst. 1 písm. b) trestního řádu] a za splnění dalších podmínek řízení o přečinu podmíněně zastavit. Je-li to odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu či za dalších podmínek, lze tak učinit pokud obviněný „složí (...) peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestní činnosti, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu“ [§ 307 odst. 2 písm. b) trestního řádu]. Obdobné řešení jako druhý případ podmíněného zastavení je narovnání, které je upravené v § 309 – 314 trestního řádu. To má ale přidanou větu, dle které tak může soud učinit, „považuje-li takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem ... k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.“ [§ 309 odst. 1 písm. d) alinea druhá] Tato věta jednoznačně nemůže zmírnit předchozí ustanovení, která jsou totiž naprosto jasná. Peníze dané státu ve prospěch obětí trestné činnosti nesmí být zřejmě nepřiměřené závažnosti přečinu, o poměrech pachatele zde není zmínka. Podobně tak i v druhém případě podmíněného zastavení trestního stíhání, u kterého je dána možnost pouze zhodnotit zda „vzhledem k osobě obviněného (...) lze takové rozhodnutí považovat za dostačující.“ [§ 307 odst. 1 písm. c) alinea druhá a § 307 odst. 2 písm. b) alinea druhá].

Do rozporu by se ale mohla dostat i ustanovení o náhradě škody, jelikož jsou tím silně zvýhodňováni ti, kteří jsou schopni škodu nahradit. Byť je samozřejmě účelné, aby škoda byla nahrazena, a je nutné pomáhat poškozeným domoci se jejich práv, není účelné rozlišovat mezi lidmi s majetkem a bez něj. Největším problémem tu je situace, kdy by bylo možné podmíněně zastavit trestní stíhání, pachatel by neměl prostředky na zaplacení celé škody, poškozený by kvůli tomu s ním odepřel uzavřít dohodu a státní zástupce (či soudce v řízení před soudem) v takovém případě nemá možnost podmíněně zastavit trestní stíhání. Proti vůli poškozeného jej však může zastavit v případě, že je škoda zaplacená celá, v čemž je spatřována diskriminace – byť její poměrování s principem odškodnění oběti by nemuselo skončit jednoznačně.

Tato ustanovení, která neumožňují peněžitou částku určenou do fondu pomoci obětem vztahovat k majetkovým poměrům pachatele, mohou být, a dle názoru autora jsou, rozporná s ústavním pořádkem ČR i mezinárodními smlouvami, kterými je ČR vázána.¹⁸ „Smyslem

¹⁸ Dle Ústavního soudu "nerovnost v sociálních vztazích, má-li se dotknout základních lidských práv, musí dosáhnout intenzity, zpochybňující v určitém směru již samu podstatu rovnosti. To se zpravidla děje tehdy, je-li s porušením rovnosti spojeno i porušení jiného základního práva, např. vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny, některého z politických práv podle čl. 17 a násl. Listiny a podobně." (nález ze dne 7. 6. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 4/95) V tomto případě by šlo o porušení práva na spravedlivý proces, které není jako takové v samotné Listině

podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 307, § 308) je ušetřit práci orgánům činným v trestním řízení tím, že nebudou do značné míry zbytečně provádět celé trestní řízení tam, kde lze jeho účelu dosáhnout jednodušším způsobem.¹⁹ Pokud by člověku, který nemá dostatečný majetek, aby dal určitou částku státu, nebylo umožněno, aby jeho trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno či aby bylo uzavřeno narovnáním, pak by se jednalo o diskriminační důvod jak z hlediska rovnosti garantovaného ústavním pořádkem, tak z hlediska mezinárodních závazků, kterými je Česká republika vázána, zejména Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv, která zakazuje diskriminaci v článku 14. Jelikož tento článek vyžaduje akcesoritu k jinému chráněnému právu,²⁰ jednalo by se o porušení čl. 14 Úmluvy, kdy nebylo respektováno právo na spravedlivý proces podle čl. 6. Je tedy potřeba zakončit, že soulad zmíněných odklonů s ústavním pořádkem ČR či s mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, je minimálně velmi diskutabilní.

5. LAW AND ECONOMICS

S dalšími myšlenkami – spíše praktickými, ale i filozofickými – k problematice přispívá směr Law and Economics.

Richard Posner, jeden z nejvýznačnějších představitelů tohoto směru, míní, že trest by měl být proporční k majetku a to z jediného důvodu. Tím je prevence – jediné tak lze docílit optimálního jednání všech, protože bude pro všechny stejně nevýhodné páchat zločiny.²¹ Já bych si ale dovolil jít ještě dál. Pokud mají tresty odrazovat, musí se brát v úvahu, jaký trest pachatele odradí a jaký vliv bude mít pokuta na jeho jednání. Má pokuta 5 000 Kč stejný vliv na pachatele, který bere 10 000 Kč měsíčně jako pokuta 50 000 Kč na pachatele, který vydělává 100 000 Kč? Domnívám se, že ne, protože výraznější vliv bude mít pokuta na chudšího pachatele. Existuje tedy i argument pro to, aby pokuta byla nejen proporční, ale dokonce progresivní. Podobným pragmaticky argumentuje i Soudní dvůr Evropské unie, dle

zakotveno. Lze si představit, že by byl aplikován např. čl. 36 odst. 1 Listiny, kdy by se obviněný mohl domáhat postupem u soudu odklonu za stejných nediskriminačních podmínek jako všichni ostatní podle čl. 3 Listiny.

¹⁹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní, 3. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 753-754.

²⁰ Srovnání KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 1216.

²¹ POSNER, Richard. An Economic Theory of the Criminal Law. *Columbia Law Review*. Říjen 1985, roč. 85, č. 6, str. 1215.

kterého musí mít udělené sankce dostatečně odrazující účinek, aby byl odrazen od opětovného spáchání jak původní pachatel, tak ostatní.²²

Základní argument směru Law and Economics pro zavedení proporcionálních pokut je tedy jednoduchý. Odlišná pokuta má vliv na lidi s různým bohatstvím. Vysoké pokuty odradí bohaté, ale zničí rozlišování pro chudé mezi zločiny různých závažností a míry. Naopak proporční pokuty odradí všechny. Problematické, když se pro bohaté nerozlišuje závažnost jejich činu a ihned je použita výše pokuty v blízkosti její horní hranice. V takovém případě totiž bohatí nemají důvod porušovat zákon jen trochu, ale při jakémkoli porušení (a ekonomickém pohledu) poruší zákon v té nejvyšší možné míře.²³

Izraelci Moshe Bar Niv a Zvi Safre téma detailně rozebírají ve svém článku. Jejich základním tvrzením je, že „pro bohaté je někdy výhodné jednat protiprávně zatímco chudí si to nemohou dovolit. Takový výsledek je nemožný morálně odůvodnit.“ Zavádějí tedy „princip rovných příležitostí páchat zločin.“

Dle jejich prvního základního tvrzení se od určitého bodu všichni s větším bohatstvím rozhodnou spáchat zločin. Od jiného bodu bohatství se naopak všichni s bohatstvím jemu rovným či nižším rozhodnou, že nespáchají zločin.

Jejich druhým tvrzením je, že pokud existuje jakékoli fixní nastavení pokut, tak existuje proporční nastavení pokut, a) které vybere stejně peněz jako předchozí a zároveň je více spravedlivé; b) které vybere větší množství pokut, zatímco odradí stejnou skupinu jednotlivců. Tvrzení b) je použitelné např. při zachování minimálních sazeb – určitá skupina, která je odrazená u původní minimální sazby, bude stále odrazená, zatímco ti, kteří by nebyli odrazeni, budou platit vyšší pokuty, které je ale neodradí od páchaní – nicméně budou platit proporčně více než ve fixním systému. Zajímavé je ale tvrzení a). To tvrdí, že pokud by byl zavedený čistě proporční systém – který by každého odradil přesně takovým způsobem, aby nepáchal zločin, pak by žádné zločiny nebyly spáchané. Nevýhodou takového systému je, že by nebyly vybrány žádné pokuty – což je otázkou, zda by tyto náklady nemohly být pokryty např. z daní, tedy že by bylo účelné tyto peníze vybrat jinde než skrze pokuty. Pokud by ovšem bylo potřeba vybrat stejnou výši pokut, pak by nejspravedlivější bylo zmenšit u všech pokutu o takovou částku, která by byla potřebná. V tom případě by v omezeném měřítku

²² Viz např. v oblasti soutěžního práva rozsudek Soudního dvora EU ze dne 7. 6. 1983, *Musique Diffusion française*, spojené věci 100/80 až 103/80, Recueil, s. 1825, bod 106. (citováno dle usnesení rozšířeného senátu NSS 1 As 9/2008 -133).

²³ CHU, Cyrus, JIANG, Neville. Are fines more efficient than imprisonment? *Journal of Public Economics*, 1993, roč. 51, str. 397/398.

páchali zločiny všichni a tím by se proporčně zaplatily náklady.²⁴ Toto však nečiní rozdíl s rovnou daní, jelikož zasaženi jsou proporčně všichni. Podobným návrhem, který by docílil cíle pokuty proporční k příjmu, by bylo zvyšování procenta zdanění při spáchání zločinu.²⁵

Autorky Sandy Baum a Linda Kamas předkládají jiný systém, který se liší od standardních navrhovaných systémů Law and Economics týkajících se pokut pouze v jednom bodu. A to v tom, že užitek, dle kterého uvažují všichni zločinci, se neměří v penězích, ale v čase. Zatímco standardní uvažování o užtku měřeného dle peněz se aplikuje v případech absolutních peněžitých pokut, užitek měřený dle času se užívá v případě ukládání trestů odnětí svobody. Autoři představují oba systémy, výhody a nevýhody jednotlivých systémů, přičemž se přiklánějí k principu trestání závislému na užtku odvislém od času. Nehodlám představovat všechny argumenty, ve zbytku odkazuji na článek. Představím pouze hlavní argument ve prospěch užití času a nikoli peněz jako měřítka užitečnosti: „Nejdůležitější vlastněnou věcí, které se odsouzení vzdávají, je svoboda. Již nemají právo svobodně nakládat s časem. Všichni vězni jsou tím zasaženi a ve většině případů to je větší ztráta než ušlý výdělek. (...) Není možné říct, že bohatý a chudý ztrácí rozdílný užitek z času stráveného ve vězení, protože existuje nejspíš menší odchylka mezi mezními užitky času potenciálních pachatelů než mezi mezními užitky peněz. Čas lépe reprezentuje cenu blahobytu pobytu ve vězení.“ Mají-li pak pokuty mnohdy nahradit trest odnětí svobody a váhá-li se mezi udělením pokuty a trestem odnětí svobody, měl by se aplikovat stejný princip. Základem takového přemýšlení je tedy idea, že pokuta by měla odrážet užitek, který osoby z porušení práva mají, což se odráží v jejich příjmu. Autoři zakončují s tím, že „optimální pokuty, které jsou odvozené od systému založeného na čase jsou více v souladu se společenským chápáním spravedlnosti než ty, které jsou odvozené od přístupu maximalizace majetku.“²⁶

²⁴ BAR NIV, Moshe, SAFRA, Zvi. On the social desirability of wealth-dependent fine policies. *International Review of Law and Economics*. 2002, roč. 22, 53-59.

²⁵ CHAPMAN, B., FREIBERG, A., QUIQQIN, J., TAIT., D. Using the tax system to collect fines. *Australian Journal of Public Administration*, září 2004, roč 63, č. 3, str. 20-32.

²⁶ BAUM, Sandy and KAMAS, Linda. Time money and optimal criminal penalties. *Contemporary Economic Policy*. 1995, roč. 13, str. 79. Poslední tvrzení potvrzuje i výše citovaný průzkum Tomáše Sobka a Josefa Montaga.

6. SOUBĚH SANKCÍ

Před hledáním proporcionality peněžitých sankcí v systému sankcí je potřeba se zamyslet nad tím, co můžeme uvalením sankce způsobit, jaké jiné sankce můžeme uvalit a jaký je jejich vztah k peněžitě sankci.

Základní sankcí, která je jednou z nejdůležitějších, ale nad kterou stát nemá pravomoc, je morální stigma, které zabraňuje osobám v porušování pravidel. Obecně můžeme říct, že pokud je s placením určité peněžitě částky spjaté morální stigma, tedy pocit, že se pachatel „prohřešil“, pak je platba pokutou. Pokud morální odsouzení s placením spjaté není, pak jde o poplatek. Tyto kategorie nejsou vždy úplně určité a určitá jednání mohou mezi nimi přecházet. Představme si pro příklad parkování. Zatímco parkování na místě vyhrazeném pro invalidy je obecně vnímané jako morálně nepřijatelné, samotné neoprávněné parkování tak často vnímáno není, pro určité lidi se peníze placené za špatné parkování rovnají poplatku za možnost parkování a již nikoli pokutě spojené s morálním odsouzením. Je nutné se zeptat, zda společnost chce některá „porušení“ tolerovat těm, kteří jsou ochotni si ji zaplatit – jako určitou odměnu za to, že dělají práce, kterých si trh a potažmo stát a společnost cení. Toto by ale mělo být politické rozhodnutí, případně by měli být definovány porušení zákona, které nabízíme jako „službu“ těm, kteří si to mohou dovolit.²⁷ Má jimi být např. rychlá jízda na silnici? Pokusil se o to kandidát na guvernéra Nevady v roce 2010, když navrhl možnost předplatit si porušování rychlosti za 25 \$ na 24 hodin.²⁸ Podobně v komiksu citovaném v nejednom článku z oboru Law and Economics je nakreslená cedule, na které stojí: „Limit 30 mil/h. Každá míle navíc znamená 5 \$ pokuty. Vyberte si rychlost, na kterou máte.“ Implicitně počítám s tím, přičemž v mnohém navazuji na dílo harvardského profesora Micheala Sandela,²⁹ že pokuty by měly být proporcionalní vůči příjmu, zatímco poplatky nikoli. Toto tvrzení samo o sobě ale může být napadáno, že i některé poplatky by měly být proporční – např. soudní poplatky. Pokud ale máme možnost zavést pokuty proporční k příjmu a neuděláme to, implicitně dáváme bohatým větší možnosti porušovat zákony a privilegujeme je.

²⁷ BAR NIV, Moshe, SAFRA, Zvi. On the social desirability of wealth-dependent fine policies. *International Review of Law and Economics*. 2002, roč. 22, str. 59.

²⁸ SANDEL, Michael J. *What money can't buy, The Moral Limits of Markets*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2012, str. 67.

²⁹ SANDEL, Michael J. *What money can't buy, The Moral Limits of Markets*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2012, str. 65-70.

Určitá fixní pokuta ale může mít své opodstatnění, zvláště ve chvíli, když je dostatečně malá, pokud je s ní spojeno morální odsouzení. Odhodí-li miliardář na zem odpadek, fixní pokuta 500 Kč mu nijak neublíží. Nicméně z morálního hlediska to pro něj může stále být odrazující. Stát by však měl dbát na to, aby peněžní pokuta nepřevýšila morální důvody, tedy aby hlavním odrazovatelem bylo morální odsouzení/výrok a aby měla spíše symbolický charakter i pro chudé. Pokud by to tak nebylo, peněžní situace by začala hrát větší roli a aby začala být efektivní, museli bychom přijít k proporčnímu řešení. Proto, zejména u situací, u kterých státu záleží, aby nebyly porušovány, a zároveň se prokáže neefektivní (či nemožné) jiné řešení, musí být stát velmi opatrný při zavádění peněžitých pokut, aby neporušily jiné přirozené mravní mechanismy. V takovém případě může dojít k tomu, že si pachatelé mohou začít u peněžitých pokut myslet, že porušení již není porušením, ale že si za něj platí, a mohou si ho tedy dovolit. Problémem nemusí být pouze zvýšení pokuty na proporční hranici, ale i pouhé stanovení peněžité pokuty v určité oblasti. I z důvodu, že je naše společnost protkaná ekonomickým a tržním přemýšlením se nově zavedená platba nemusí stát skutečnou pokutou, ale může se ihned přetvořit v poplatek, jelikož s ní nebude spojené morální odsouzení. Argumentem bude, že si za určité jednání přece platím. Příkladem mohou být izraelské školky³⁰, kde původně nebylo zpoplatněno pozdní vyzvedávání dětí. Poté, co bylo zpoplatněno, si rodiče začali děti vyzvedávat později – nabyli dojmu, že si za to platí. Odstrašující je ale skutečnost, že když po několika týdnech poplatky zrušily, stav zůstal stejně vysoký – morální odsudek, který byl původně spojený s pozdním vyzvedáváním dětí se vytratil pouze za několik týdnů, kdy byly aplikovány peněžité pokuty. Zde můžeme vidět, jak důležité je se nejdříve zamyslet, jaký účel peněžité pokuty mají a co s jejich zavedením můžeme ztratit. Oproti tomu symbolickým vyjádřením morálního postoje, o kterém byla výše řeč, může být skutečně symbolická platba. Příkladem může být, že se v šatně právnické fakulty v Praze platí jedna koruna za uložení nadměrného zavazadla. Myslí si studenti, že si za korunu kupují tuto službu? Určitě ne, vyjadřují tím ale to, že si jsou vědomi větší práce šatnářů – a je to jakýsi úzus. V případě jeho zvýšení si platící začne nárokovat určité služby – začne mít dojem, že si za úschovu platí. To však není cílem úpravy. Podobným příkladem je, pokud se v některých restauracích povinně dává spropitné. Toto nařízení narušuje společenský úzus, dle kterého se odměňuje obsluha za služby, a postupně by to vedlo k situaci, kdy by nebylo spropitné počítané zvláště, ale v ceně jídla a nápojů, tedy v situaci, která je dnes. Jen by se spropitné nedávalo, protože morální ohledy zákazníků by vymizely

³⁰ GNEEZY, Uri, RUSTICHINI, Aldo. A fine is a price. *Journal of Legal Studies*, January 2000, roč. 29, č. 1.

kvůli předchozímu zpoplatnění. Zakončením tohoto odstavce je tedy závěr, že někdy je méně více a v případě možného souběhu morálního stigmatu a peněžité pokuty (či její zvýšení/změny) je lepší situaci nechat ve stávajícím stádiu, či je nezavádět. Příkladem z právní praxe může být rozhodování v kárného senátu Nejvyššího správního soudu, který se např. ve svém rozsudku ze dne 27. dubna 2011, sp.zn. 11 Kss 8/2010-114 usnesl, že „v dané věci je pro kárně obviněnou soudkyni postačující projednání kárného provinění před kárným soudem, které pro ni bylo nepochybně nesmírně psychicky náročné.“, nebo institut podmíněného upuštění od potrestání s dohledem.³¹

Zvažme proto nyní situaci, kdy máme možnost aplikovat vícero různých sankcí, z nichž je jedna peněžítá. Kdy by měla být proporční k příjmu? Princip rovnosti by měl být naplňovaný v každém případě, v mnohém je rovnost rozuměna jako spravedlnost, stejný způsob zacházení. Tato stejnost má odpovídat účelu sankce – pokud je účelem sankce citelně zasáhnout, pak bude na místě volit u peněžitého trestu proporční trestání. Pokud je naopak účelem vyjádření morálního odsouzení, takřka až morálního pranýřování, pak se musíme zamyslet, co u takového trestu znamená rovnost a přiměřenost nemusí být vždy nutná.

Pokud je účelem trestu citelně zasáhnout, odradit a potrestat a peněžítý trest je použitý jako vedlejší trest, který – dle ÚS – nemá větší zásah do vlastnictví a je vyjádřením spíše morálního odsouzení, nemusí být vždy proporční. Základem je, aby formální rovnost fixní peněžité pokuty byla vyvážena materiální rovností hlavního trestu. Typickým příkladem je peněžítá pokuta vedle bodového systému. V danou chvíli může mít neproporční peněžítá pokuta různé účely – vyjádřit určité morální stigma, uhradit část nákladů, upozornit pachatele na ihned zřejmý trest oproti možné abstraktní hlavní sankci (např. body za dopravní přestupek). Vždy je tedy potřeba určit, jaký je smysl „doplňkové“ pokuty. Vhodné bude zejména zavedení škály od té vyjadřující plně formální rovnost po tu plně materiální.

Právo musí řešit situace, kdy je určitá norma porušována a dostatečně jí postihovat, přičemž se v moderní společnosti „snižuje rozsah působení neprávních normativních systémů.“³² Je nutné tedy souhlasit s Markem Brownem, který tvrdí, že je důležité zjistit, zda „účastníci dopravy rozpoznají skutečné společenské náklady svého jednání – pokud ne, pak by pomocná ruka ekonomie znalá výzkumů v oblasti společenských nákladů měla vést k zlepšení v důležitém rozsahu.“³³ Tedy pokud morální uvědomění od určitého jednání již neodradí

³¹ § 48 trestního zákoníku.

³² GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 3. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, str. 290-291.

³³ BROWN, Mark. *Transport Law Enforcement: A Framework for the Optimisation of Economic Benefits*, 2006 [cit. 14. dubna 2014]. Dostupné na <<http://abstracts.aetransport.org/paper/download/id/2378>>.

důležitou část společnosti³⁴ morální stigma spojené s malou fixní pokutou, pak je na místě přizpůsobit výši pokuty majetku provinilce.

7. ZÁVĚR A VÝHLED

Z práce vyplývá, že proporcionalita peněžité pokuty k majetku pachatele by obecně měla být zavedena – jeví se jako efektivní, v souladu s filozofickými závěry, ústavním pořádkem i mezinárodními smlouvami. Naopak dnešní stav vede k diskriminaci chudších osob, zejména v trestněprávní oblasti. V některých případech při souběhu s morálním odsouzením či ostatními tresty je aplikace proporčních peněžitých trestů diskutabilní, všechny oblasti jednotlivých právních odvětví by ale měly být posuzovány jednotlivě před zavedením systému pokut proporčních k majetku.

Tato práce se nevěnuje návrhnutí pozitivního řešení, stanoví částečné teoretické zázemí a kritizuje některá ustanovení. V další práci, která na tuto bude navazovat, rozeberu zejména koncept denních pokut, zkušeností ze zemí, kde se osvědčují – zejména Skandinávie, Německo či USA – i tam, kde se neujaly či nebyly vůbec zavedeny – zejména Velká Británie, Austrálie a Nový Zéland.³⁵ Jednou z ústředních otázek je, z jakého základu se mají odvozovat denní pokuty, případně jak se mají nastavit minimální pokuty a pokuty při nezjištění bohatství, na což odpovídá zejména směr Law and Economics.³⁶ Jedním z největších problémů by bylo technické a administrativní zpracování problematiky, zejména problematiké zjišťování přesného majetku. Ashworth proto navrhuje alespoň částečnou proporcionalitu. Výsledkem by tedy byla „větší rovnost dopadu, nikoli perfektní vyrovnanost. Dokud je tento kompromis relativně štedrý vůči těm, kteří jsou nejméně schopní platit, může

³⁴ Co znamená důležitá část společnosti by mělo být předmětem zkoumání pro sociology a psychology – do jaké míry je vhodné (či výhodné) nechat určitou část společnosti porušovat právo a v ostatních nevyvolat pocit zvýšením pokut, že si mohou protiprávní jednání zaplatit a tím v některých porušit pocit morálního stigmatu a dobrovolného se podřizování pravidlu.

³⁵ Detailnější porovnání německého a rakouského systému nabízí VANDUCHOVÁ, Marie. Peněžítý trest – praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody? In VANDUCHOVÁ, Marie a GRÍVNA, Tomáš (eds.). Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008.

³⁶ POLINSKY, Mitchell A. The optimal use of fines and imprisonment when wealth is unobservable. *Journal of Public Economics*, 2006, roč. 90, str. 825-835; POLINSKY, Mitchell. A. Optimal fines and auditing when walth is costly to observe. *International Review of Law and Economics*, 2006, roč. 26, str. 325-335.

být přijat.“³⁷ Z tohoto hlediska je potřeba pozitivně nahlížet i na problematiku likvidačních pokut řešených Ústavním a Nejvyšším správním soudem, tak jak byla nahlížena v práci.

Úprava pokut týkající se chudých je nakonec důležitější, než úprava týkající se bohatých. I když je samozřejmě důležité pro efektivní fungování systému, aby dokázal skutečně bojovat s porušováním práva a dokázal jej odrazovat, důležitější je nevytvářet překážky běžného života a netrestat víc, než je potřebné. Proporcionalitu pokut vůči majetku by bylo vhodné zavést zejména proto, aby chudí nebyli znevýhodňováni a posíláni do spirály chudoby.

³⁷ ASHWORTH, Andrew. Sentencing and Criminal Justice. Vydání 5. New York: Cambridge University Press, 2010. str. 254.

8. POUŽITÁ LITERATURA:

- ASHWORTH, Andrew. Sentencing and Criminal Justice. Vydání 5. New York: Cambridge University Press, 2010.
- BAR NIV, Moshe, SAFRA, Zvi. On the social desirability of wealth-dependent fine policies. *International Review of Law and Economics*. 2002, roč. 22.
- BAUM, Sandy and KAMAS, Linda. Time money and optimal criminal penalties. *Contemporary Economic Policy*. 1995, roč. 13.
- BOBEK, M., BOUČKOVÁ, P., KÜHN, Z. (eds.) Rovnost a diskriminace. Praha: C. H. Beck, 2007.
- BROWN, Mark. Transport Law Enforcement: A Framework for the Optimisation of Economic Benefits, 2006 [cit. 14. dubna 2014]. Dostupné na <<http://abstracts.aetransport.org/paper/download/id/2378>>.
- CLAUS, Laurence. Methodology, proportionality, equality: Which moral question does the eight amendment pose? *Harvard Journal of Law and Public Policy*, roč.. 31.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 3. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2004.
- GNEEZY, Uri, RUSTICHINI, Aldo. A fine is a price. *Journal of Legal Studies*, January 2000, roč. 29, č. 1.
- CHAPMAN, B., FREIBERG, A., QUIQQIN, J., TAIT., D. Using the tax system to collect fines. *Australian Journal of Public Administration*, září 2004, roč 63, č. 3.
- CHU, Cyrus, JIANG, Neville. Are fines more efficient than imprisonment? *Journal of Public Economics*, 1993, roč. 51.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní, 3. vydání. Praha: Leges, 2013.
- KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Praha: C. H. Beck, 2012.
- KÜHN, Zdeněk. Přiměřenost správních sankcí ve vztahu k majetkovým poměrům delikventa, část III. Úvahy systematické – argumentace trestním právem In VANDUCHOVÁ, M., HOŘÁK, J a kolektiv autorů. Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2011, 568 s.
- POLINSKY, Mitchell. A. Optimal fines and auditing when wealth is costly to observe. *International Review of Law and Economics*, 2006, roč. 26, str. 325-335.
- POLINSKY, Mitchell A. The optimal use of fines and imprisonment when wealth is unobservable. *Journal of Public Economics*, 2006, roč. 90, str. 825-835.

- POSNER, Richard. An Economic Theory of the Criminal Law. *Columbia Law Review*. Říjen 1985, roč. 85, č. 6
- SANDEL, Michael J. *What money can't buy, The Moral Limits of Markets*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2012.
- SOBEK Tomáš, MONTAG, Josef. Should Paris Hilton Receive a Lighter Prison Sentence Because She's Rich? An Experimental Study, [online]. Dostupné z <http://ssrn.com/abstract=2329379> [cit. 2014-04-04].
- ŠČERBA, F., LATA, J., VRTEK, M., PETRAS, M., MATOUŠKOVÁ, A. Tresty alternativní a nepodmíněné. *Státní zastupitelství*, 2014, č. 1, str. 8-22.
- VANDUCHOVÁ, Marie. Peněžitý trest – praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody? In VANDUCHOVÁ, Marie a GŘIVNA, Tomáš (eds.). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008.

ANOTACE:

Otázka, zda by měli lidé s odlišnými příjmy platit různě vysoké pokuty, je problematikou, která byla a je řešená různými filozofickými i právními směry odlišně. Tato práce si klade za úkol představit některé směry se zvláštním důrazem na Law and Economics, rozebrat přístup Ústavního soudu ČR i českých obecných soudů a věnuje se souběhu různých sankcí a jejich vlivu na proporcionalitu vůči majetku zejména z hlediska rovného dopadu. Autor dochází k závěru, že proporcionalita vůči majetku je vhodná, nicméně se musí zkoumat jednotlivá odvětví, zda v nich má být překročeno k proporcionalitě vůči majetku. Přiměřenost peněžité pokuty vůči majetku je důležité ze dvou důvodů: Prvním je, že fixní pokuta dopadá nepřiměřeně silně na chudé a zabraňuje jim v úspěšné reintegraci do společnosti, a druhým je nutnost odrazení bohatých, kteří mohou začít vnímat pokutu jako poplatek, který si mohou dovolit.

Whether rich and poor should pay the same monetary fines is a question that has been raised by a number of philosophical and legal scholars. This paper aims at describing some of them, stressing especially the movement Law and Economics . Furthermore the approach of Czech Constitutional Court is compared with general courts and the need for monetary fine proportionate to wealth while punishing differently as well is discussed. The result of this paper is that there is a need for a monetary fine proportionate to wealth of the offender but every field of law should be studied carefully before being applied to. For the general introduction of proportionality to wealth, there are two main arguments: One it helps the poor not to fall helplessly to the never ending cycle of poverty and crime and to prevent the rich from treating the fine as a fee.